

Bomen nieuws

**Winter
2008**

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenestein Beheersoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Voor meer kennis van bomen

Cursus "aan huis"
vanaf 4 deelnemers

Cursusagenda 2009

CURSUS:

- Boombeheer A tot Z (6 dagen)

- Snoeien bomen (jeugd- begeleidingssnoei)

- VTA-1

- VTA-2

- VTA-praktijkdag

- VTA-examentraining

- Boomtaxatie Theorie en praktijk (2 dagen)

- Boombeleid

DATA:

10 en 11 + 24 en 25 mrt

+ 7 en 8 april 2009

17 maart 2009

3 maart 2009

4 maart 2009

9 april 2009

16 april 2009

14 en 15 april 2009

19 mei 2009

LOCATIE: ARNHEM

GRATIS VTA-VELDGIDS!

Vakcursussen voor professionals

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Telefoon 0313 - 630 688
Telefax 0313 - 633 618

Voor cursusinfo en inschrijving: www.nocb.nl

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het Landelijk Register van Monumentale Bomen. Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

Tilia x europaea

NEDERLANDSE NAAM

Hollandse linde

STANDPLAATS

Kasteel Westhove, Domburg

GEMEENTE

Veere

PLANTJAAR

1600-1700

OMTREK

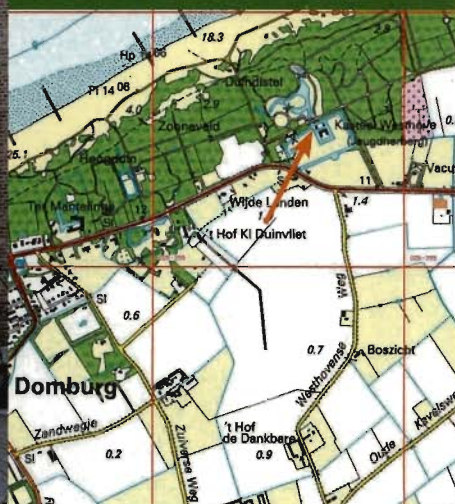
450 centimeter

HOOGTE

15 meter

BIJZONDERHEDEN

Oudste linde van Zeeland

Veteraan van Westhove

Al eeuwenlang domineert een linde het voorplein van kasteel Westhove in Domburg. De boom is een prachtig staketsel van stukken stam bijeengehouden door stangen met daarop een gehavende kroon, maar nog steeds vol levenskracht. Het kasteel staat op het voormalig eiland Walcheren in Zeeland, in de luwte van de Manteling: de brede duinrand ten noordoosten van Domburg met aan de landzijde een oud binnenduinbos. Westhove stamt uit de tijd dat de Noormannen onze kusten terroriseerden. Om het vege lijf te redden had de lokale bevolking in 836 een bouwwerk van aarden wallen en palissaden opgetrokken, waarbinnen ze zich konden verschansen. Een paar honderd jaar later, in 1277, wordt het kasteel genoemd in een oorkonde van Floris V. De Geuzen steken Westhove in 1572 in brand. Herbouw volgt.

De vraag komt direct boven uit welke periode de linde stamt. Wie het écht weet mag het zeggen. Een informatiebord bij het kasteel meldt dat de linde 750 jaar oud is, dus uit de tijd van Floris V. Gezien de stamomvang is het aannemelijker dat de boom geplant is na de herbouw eind 16e eeuw. Maar mogelijk is ook dat te ruim geschat. Zeker als we deze linde vergelijken met die van Sambeek in oostelijk Noord-Brabant (zie deze rubriek in het lentenummer van dit jaar). Die wordt algemeen als de oudste linde van het land beschouwd met een geschatte leeftijd van 500-600 jaar en een stamomtrek van bijna acht meter.

tekst en foto's: Frank Moens

EEN BOOM IS BUITENGEWOON

Zeven jaar

Zeven jaar geleden kwam ik bij de Bomenstichting als directeur. Uit een heel andere branche en met een marketingachtergrond. 'Onbevangen' toog ik aan het werk. Nu neem ik afscheid en maak van deze gelegenheid gebruik om terug te blikken.

Zeven jaar, waarin ruim honderd vrijwilligers de groep van contactpersonen zijn komen versterken. Een wijd vertakt netwerk van enthousiaste belangenbehartigers dat inmiddels in 150 gemeenten actief is. Mensen die van onschatbare waarde zijn om het belang van bomen onder de aandacht te brengen en de gemeenten te stimuleren tot een duurzaam boombeheer. De cursusdagen zijn altijd een feest om bij aanwezig te zijn. Er komt dan zoveel kennis en enthousiasme samen. Maar ook boosheid over alle bomen die we onnodig zien verdwijnen.

Zeven jaar, waarin nieuwe denkwijzen en activiteiten het licht zagen. Zo werden de Bomen Effect Analyse en de nieuwe Model Bomenverordening gepresenteerd. Vele kinderen hebben de buitententoon-

stelling Boomfestatie bezocht. De lokale verkiezing 'Welke boom heeft de X-factor?' loopt nu nog. Er is aandacht gevraagd voor veteranenbomen en de monumentale bomen zijn weer opnieuw in kaart gebracht. Het is maar een greep uit de activiteiten van de afgelopen jaren, waar ik met veel plezier aan terug denk.

Zeven jaar, waarin bereikte resultaten met pennenstreken werden doorgehaald. Zo werd het afschaffen van de kapvergunning plotseling speerpunt in het kader van de deregulering. Aangezwengeld door de rijksoverheid, gevolgd door gemeenten. Gelukkig lang niet allemaal. Soms bestaat het resultaat uit het beperken van de schade van een negatieve ontwikkeling.

Zeven jaar, waarin we aandacht vroegen voor de maatschappelijke betekenis van bomen: de betekenis voor de luchtkwaliteit, voor een aangenaam leefklimaat, voor onze gezondheid, voor kinderen om te spelen, voor de waarde van vastgoed. Het is allemaal voor het voetlicht gebracht en door een brede groep omarmd. Mondjesmaat komen de initiatieven van

de grond. Nog te weinig, helaas, maar de basis is gelegd

Zeven jaar, waarin we hebben kunnen rekenen op u als donateur, die ons werk mogelijk maakt. Velen van u heb ik kunnen ontmoeten tijdens de donateursdagen. Het genieten van al het moois om ons heen en van alle enthousiaste mensen die er zijn, staat dan centraal. Dit maakt deze dagen zo bijzonder.

Zeven jaar, waarin ik met veel plezier heb samengewerkt met mijn collega's, met onze vrijwilligers, met betrokken groenmensen en met collega-organisaties. Waarin particulieren en bedrijven ons hebben gesteund met financiële en inhoudelijke bijdragen. Het waren zeven mooie, maar ook pittige, jaren bij de Bomenstichting. Ik wil iedereen bedanken voor de inspiratie en de mooie momenten met elkaar. En wat mij betreft, tot ziens.

Helène van der Poel

foto: Anne Alders

AGENDA

colofon

33e jaargang, nummer 4, winter 2008
ISSN 0166-784 X
Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje,
Arnold van der Staak, Roelie de Weerd
Eindredactie: Aart de Veer
Vaste medewerker: San van der Molen (kort
nieuws)

Hoofdredactie, vormgeving en advertenties:
Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)
Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar
Redactieadres: Bomenstichting
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur)
Fax: (030) 231 03 31
www.bomenstichting.nl
Postbank: 2108755
Druk: Van den Berg's Drukwerken - Maarn
Gedrukt op Reviva Print 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateur wordt u voor minimaal € 20,- p.j.

Beschermvrouwe:
Hare Majesteit de Koningin

Vanaf februari 2009

Cursussen sortimentskennis bomen en struiken bij de NDV

De Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV) start in februari 2009 met cursussen sortimentskennis voor tuin- en landschapsarchitecten, boomverzorgers, hoveniers, medewerkers van overheden en geïnteresseerde liefhebbers. De lessen geven inzicht in de (on)mogelijkheden van diverse bomen en struiken. De cursist leert sneller het juiste sortiment op de juiste plaats toe te passen. Er zijn drie verschillende cursussen:

A - Inleiding tot de Dendrologie

behandelt het veel toegepaste houtige sortiment.

B - Dendrologie voor gevorderden is meer praktisch van aard en gaat dieper in op het sortiment en toepassingsmogelijkheden.

C - Vervolg cursus Dendrologie behandelt, naast dendrologie ook plantengrafie.

De eerste twee cursussen kunnen bij voldoende deelname plaatsvinden in Amsterdam (De Nieuwe Ooster), Rotterdam (Arboretum Trompenburg) en Velp (IAHL Larenstein). De Vervolg cursus Dendrologie vindt alleen plaats in het Von Gimborn Arboretum in Doorn.

Uitvoerige informatie kunt u vinden op www.dendrologie.nl of wordt verstrekt door Koos Slob, slobvink@tiscali.nl of telefonisch 010-4261643.

Tiepisch Amsterdam

Dit was de titel van het symposium op 2 oktober j.l., georganiseerd door de Stadsdelen, de Haven Amsterdam, het Amsterdamse Bos en de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam.

(onderzoeker Wageningen UR, Alterra), Bram Breedveld (landschapsarchitect) en tenslotte Marijke Vos (wethouder Ruimte en Groen van Amsterdam).

Aan de iep kleef nog altijd het etiket van 'zorgenkindje'. Dit symposium stelde dat etiket flink ter discussie. Beheerders, boomverzorgers, bestuurders en beleidsmedewerkers waren aanwezig en hoorden de pleidooien voor de iep van diverse sprekers. Dit waren achtereenvolgens Piet Eilander (teamleider Groen, ecologie, stedelijke recreatie en water van de gemeente Amsterdam), Ronnie Nijboer (iepenkweker), Debora Bleeker (iepencoördinator van de gemeente Amsterdam), Pieter Enthoven (boombeheerder en opzichter Groen bij stadsdeel Bos en Lommer), Jelle Hiemstra (onderzoeker Wageningen UR, Plant en Praktijkonderzoek), Vincent Kuypers

Het was een dag vol positieve aandacht voor iepen. Het sortiment werd belicht, wat er allemaal aan resistent materiaal is, en hoe de ontwikkeling daarnaartoe is geweest. Veel aandacht voor de ondergrondse iep: over beworteling en voors en tegens van iepen op eigen wortel. Alle facetten van iepenbeheer zijn aan bod gekomen, zoals ook het beheersen van de ziekte. Amsterdam blijft natuurlijk het positieve plaatje met minder dan 1% uitval, als je er goed bovenop blijft zitten. Andere boomsoorten zitten daarboven in Amsterdam. De conclusie van deze dag is dat de iep niet gemist kan worden en ook niet gemist hoeft te worden.

Laten we hopen dat we met dit symposium een flinke stap hebben gezet op de weg terug naar iepenrijke steden en landschappen!

Voorzitter Bomenstichting onthult Kunstwerk Boomkompas

In het Groene Woud, een groene oase tussen de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Tilburg, is op 28 augustus een boomkompas onthuld. Dit is een levend kunstwerk waarin de karaktereigenschappen van bomen zijn verwerkt. Staatsbosbeheer maakte het kunstwerk samen met de kunstenares Mariëlle Lapidaire. Mariëlle ontwierp het Boomkompas en samen met de boswachter zocht zij passende bomen uit, waarbij zij zich lieten leiden door hun spirituele waarden en karaktereigenschappen. Zo staat voor haar de

walnoot voor streng, edel en onbuigzaam, terwijl het voorkomen van een berk vrolijk, eerlijk en vitaal aan doet. Met gebruikmaking van de karaktereigenschappen is op elke windrichting een boom geplaatst, acht in totaal, met als ijkpunt de eik van Schijndel. Het Boomkompas ligt aan het begin

van het ommetje Smaldonk, ingang hoek de Steeg en de Structuurweg in Schijndel.

Voor informatie: Staatsbosbeheer, José Borsboom, 073-5513036 of www.boomkompas.nl.

Bomenstichting-voorzitter Hein van Asperen verrichtte de opening.
foto's: Staatsbosbeheer, Hans van Rixtel

Tweede ronde van het 'Meldpunt kappen'

Veel gezonde bomen worden gekapt ten behoeve van een reconstructie. De Bomenstichting vroeg hiervoor in het voorjaar aandacht samen met VARA's Vroege Vogels. Ruim duizend meldingen kwamen er binnen. In de zomer is het meldpunt uit de lucht geweest. Het kappen van bomen gebeurt vooral in de periode tussen augustus en maart. Van april tot september geldt in veel gemeenten een kapverbod vanwege de Flora- en Faunawet.

Begin september werd het 'meldpunt Kappen' weer geactiveerd. Op de Vroege Vogels website (<http://vroegevogels.vara.nl>, tabblad 'kappen') gaan we verder met het verzamelen van de meldingen. Op onze eigen site www.bomenstichting.nl geven we tips om er iets tegen te ondernemen. Beide sites verwijzen uiteraard naar elkaar. Het meldpunt zal tot half maart 2009 actief blijven.

Bovendien zullen we een aantal van de behoudsacties gaan 'adopteren' om er zoveel mogelijk aandacht voor te krijgen. Acties die hiervoor in aanmerking komen moeten een voorbeeld-functie vervullen.

Actie voor behoud klimboom

De eerste geadopteerde actie speelde in Capelle a/d IJssel, waar de favoriete klimboom van kinderen dreigde te

foto: Marius Voogt

sneuvelen omdat de hele wijk, inclusief het plantsoentje met de boom in de straat Rogaland, moet worden opgehoogd.

Bewoner Marius Voogt kwam in het geweer en probeerde via diverse wegen de politiek te bewerken om de groep van drie Catalpa's (trompetbomen) te behouden. Dat viel in eerste instantie niet mee. Maar zijn actie kreeg flink wat bijval toen er contacten waren gelegd met de Bomenstichting, het Meldpunt van VARA's Vroege Vogels en Stichting Nationale Boomfeestdag en in een later stadium

Jantje Beton. Het offensief werd verder versterkt door bijdragen van deskundige personen uit de omgeving. Duidelijk was dat met relatief simpele maatregelen en een flinke dosis goede wil de groep bomen was te behouden. Gelukkig liet wethouder Martin Ponte van Capelle zich overtuigen en is toegezegd dat de Catalpa's blijven staan. Daarmee is het laatste woord nog niet gezegd, want het zal vooral tijdens de ophogingswerkzaamheden aankomen op een zeer zorgvuldige aanpak. Degene die de uitvoering doet zal met argusogen worden gevolgd.

PUZZEL: LANGSTE BOMENZIN

Wie wel eens naar de quiz 'Tient voor Taal' kijkt, zal zeker het onderdeel 'Maak een zo lang mogelijk zin' missen. Naar de KRO meedeelde is dit onderdeel vervallen omdat het programma moest worden bekort. Maar voor de abonnees van Bomennieuws is er nu wel zo'n opgave!

Opgave

Maak uit de volgende 16 woorden een zo lang mogelijke, goed lopende, Nederlandse zin. Eigennamen zijn toegestaan. Indien het niet lukt om alle woorden te plaatsen, mag ook een kortere zin worden ingezonden. Maar de langste zinnen winnen! Logica is niet strikt noodzakelijk maar wordt wel beloond boven onzin als het gaat om even lange zinnen.

Appels – Blad – Bomen – Dat – Den – Eik – Els – En – Essen – Het – Hout – Noten – Over – Schreef – Uit – Wil

Inzenden

Zend uw oplossing vóór 15 januari 2009 aan de redactie van Bomennieuws: e-mail fmoens@bomenstichting.nl of per post naar Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht. De drie beste oplossingen – dit ter beoordeling door de Redactie – ontvangen als prijs 'Het Bomenboek' van Koos van Zomeren.

Den Haag stevig in de weer met bomen

Hier past een boom!

De PvdA in Den Haag startte in het voorjaar met de opmerkelijke actie 'Hier past een boom!' De partij riep inwoners van Den Haag op, locaties door te geven waar een boom kan worden teruggeplaatst of nieuw kan worden geplant. De vele bomen die de afgelopen jaren uit de stad verdwenen vanwege ziekte, schade, bouw- of verkeersmaatregelen zijn vaak niet gecompenseerd met herplant. Er zijn ca. 5000 'verdwijningen'.

Alle Hagenaars werden aangespoord om mee te zoeken naar geschikte locaties. De contactpersoon van de Bomenstichting in Den Haag, Clara Visser, nam deze uitdaging aan. Ze stelde samen met vrijwilligers een lijst op van 96 straten/pleinen in negen wijken, waar een boom of bomen een verbetering van het straatbeeld en de leefbaarheid zouden opleveren. De lijst is met een motiverende en genuanceerde brief aan de PvdA-fractie in de

gemeenteraad gestuurd.

Voor de herplant van Haagse bomen is in de begrotingsretraite door het college van Den Haag voorgesteld voor 2009 eenmalig € 6,5 miljoen toe te wijzen. Hiermee is het mogelijk om circa 4400 bomen van de 4632 openstaande standplaatsen te herplanten.

Meer informatie over de actie 'Hier past een boom!' op: www.denhaag.pvda.nl/hierpasteenboom

Bomenmuseum in Wateringse Veld

De Haagse wijk Wateringse Veld fungeert tegenwoordig als Bomenmuseum. In de Vinex-buurt zijn zo'n driehonderd verschillende boomsoorten geplant. Minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft het Bomenmuseum onlangs geopend. Bijna iedere straat in de woonwijk heeft zijn eigen boom. Samensteller van de bomenlijst is kunstenaar Herman de Vries. Sinds 1997 werkt hij aan het groene openbare kunstwerk. De Vries probeert met dit project bewustwording van de natuur terug te brengen.

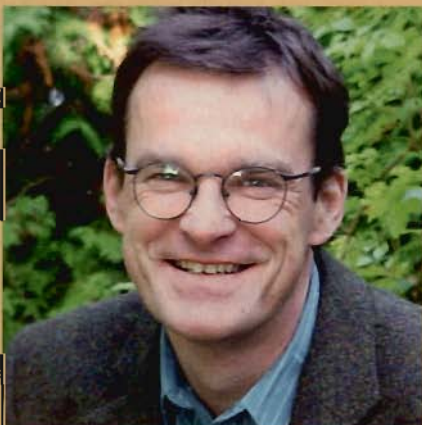
Soms staan er van één soort meerdere cultivars in dezelfde straat, en soms staan bomen bij elkaar die tot dezelfde familie behoren, dezelfde eigenschappen hebben of in een bepaald

jaargetijde dezelfde kleur krijgen. In de trottoirs zijn hardstenen tegels aangebracht met daarin de naam en de bladvorm van de boom gegraveerd. Bij het Bomenmuseum hoort een gids met achtergronden, mythes en sagen over de aanwezige beplanting. In het encyclopedische deel kunnen alle

soorten en ondersoorten per straat worden opgezocht. Voor alle huishoudens in de wijk is een gratis exemplaar beschikbaar van de gids bij het Bomenmuseum. Er zit een losse kaart in met een wandelroute die de geïnteresseerden langs (een deel van) het museum leidt.

Noot van de redactie: de Bomenstichting plaatst wel een enkele kanttekening bij dit initiatief. De ervaring laat immers zien dat niet elke boom geschikt is om in een stedelijke omgeving te groeien. Van de driehonderd soorten zullen er ongetwijfeld een flink aantal het erg moeilijk krijgen om goed te gedijen, en daardoor veel verzorging en aandacht nodig hebben. Hopelijk is daarin voorzien.

Arno Willems interimdirecteur

Met ingang van 28 oktober is ir. A.J.H. Willems (49) bij de Bomenstichting begonnen als interim-directeur. Arno Willems is directeur van de Unie van Bosgroepen en zal die functie ook blijven uitoefenen. Hij heeft ervaring in het interim management in vergelijkbare organisaties.

Als interimdirecteur zal hij gedurende een nog nader bepaalde periode zijn kennis en vaardigheden inzetten om met en voor de stichting een nieuwe koers uit te zetten. Hij zal gemiddeld twee dagen per week werkzaam zijn op het kantoor van de Bomenstichting.

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4
6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

TUIN- EN
LANDSCHAPSARCHITECTEN

BOOMSPECIALISTEN
EN REALISATIE

Copijn is een toonaangevend bedrijf voor ontwerp, advies en realisatie van bijzondere groenprojecten.

Copijn voor gezonde bomen, onderzoek, advies en beheer.

WWW.COPIJN.NL

SANDBERG VAILLANT ADVOCATEN

Gespecialiseerd in bomen & burenrecht

Dorpsstraat 17
7251 BA Vorden
Postbus 68
7250 AB Vorden

Telefoon : 0575 – 55 65 67
Telefax : 0575 – 55 64 09
Mobiel : 0651 – 47 05 91
E-mail : eacs@sandbergvaillant.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

Met
aandacht
seizoenen
vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- roeien
- standplaatsverbetering
- onderzeken
- grondmeting
- bemestend
- BIM

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Olsterwijksebaan 8A • 5056 AD Berkel Enschot • Telefoon (013) 540 82 06 • Fax (013) 540 82 01 • www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bomen met lindeluis, kastanjemineermot of bladluis? TreeGuard is het middel.
TreeGuard is milieuvriendelijk en is gemakkelijk toe te dienen.

Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
gemeente Apeldoorn
T.: 0577-456561
F.: 0577-456532
its@poelbosbouw.nl
www.poelbosbouw.nl

tree
Guard

vaak in deze buurt, en het verbaast mij nog steeds hoe mooi en groen deze boom is. Het is een lust voor het oog om daar even stil te blijven staan en te genieten van de prachtige uitstraling van deze boom." Een andere fan zegt: "Een mooi ontwikkelde boom, regelmatig van vorm, groots in haar verschijning. Niet vergeten dat de linde de levensboom is, gesymboliseerd boven vele voordeuren. Dit is niet zo maar een boom: dit is een Linde!"

Schubbenboom in Leiderdorp

In Leiderdorp heeft Eeke de 100-jarige schubbenboom (*Zelkova serrata*) op de Bult nabij het rosariumparkje aan de Van der Valk Boumanweg genomineerd. Het meisje vertelt over haar favoriet: "Ik kom vaak op dit bijzondere plekje omdat hier heel oude en grote bomen staan. Er groeit hier werkelijk van alles. Volgens mijn vader is de schubbenboom heel, heel erg zeldzaam in Leiderdorp. Er staat er maar één! En bovendien is hij ook heel, heel oud. Ik denk zeker wel bijna of meer dan honderd jaar. Als ik in de boom klim voel ik mij echt heel erg klein. Er leven ook veel insecten in de boom. Op het plekje waar ik zit, krioelde het van de pissebedden. Ik vind dit heel erg bijzonder." Met een enorme voorsprong op de nummer twee, een gouden regen, heeft de schubbenboom gewonnen met 79 stemmen.

Eerlijke verkiezing?

In het begin van de verkiezing bleef het aantal stemmen in deze gemeenten nogal achter in vergelijking met de verkiezing in Delft. Daar is zelfs nog gefraudeerd om bepaalde bomen te laten winnen. In Midden-Drenthe zijn er uiteindelijk meer dan 900 stemmen uitgebracht. Leiderdorp bleef ondanks haar mooie nominaties ver achter in het aantal stemmen.

De website van de boomverkiezing laat mooie persoonlijke portretten van de bomen en hun fans zien. Vooral in Leiderdorp staan veel mensen, die een boom genomineerd hebben trots met hun favoriet op de foto. De X-factor gaat dan ook over de persoonlijke beleving van mensen van bijzondere bomen.

Welke boom heeft de X-factor? levert veel positieve aandacht en publiciteit op voor bomen. Op de regionale omroepen als RTV West en TV Gelderland zijn nieuwsitems geweest en de kranten hebben er vol van bestaan. Contactpersoon Roy Nijman uit Berkelland heeft bijgedragen aan een reportage van Hart van Nederland van SBS6. De reportage van SBS6 en de verkiezingsuitslagen met foto's van de winnaars zijn te bewonderen op de website!

Column

Wat anderen ervan zeggen

In de Special 'Zorg voor Bomen' vraagt een boomverzorger zich af wanneer inrichters van de openbare ruimte nu eens leren dat bomen zowel boven- als ondergronds voldoende ruimte nodig hebben en hij verzucht dat bomen een belangrijke rol in de fijnstofproblematiek moeten spelen maar daar vanwege hun slechte conditie nauwelijks aan toe komen.

Ik vrees dat ruimte-inrichters voldoende bomenruimte lastig vinden en dat hierdoor steeds opnieuw bomen zonder toekomst worden geplant.

Zijn collega boomverzorger vindt dat we vanuit het begin van duurzaamheid maar een beroerde bomenerfenis nalaten. Helaas juist: grote bomen die ons zijn nagelaten verloederen en nieuwe aanplant krijgt geen mogelijkheid volwassen te worden. En op plekken waar ze wel groot zouden kunnen worden, en die zijn er heus wel, worden geen bomen geplant omdat de openbare ruimte-inrichters die plekken gewoon niet zien.

De ons bekende Frank Moens vertelt in die Special dat voor vervanging van een grote, oude linde duizend jonge bomen nodig zijn om het verloren gegane bladoppervlak te compenseren. Klopt Frank, waarom weten gemeenten die heel trots zijn op het feit dat in de kapvergunning staat dat voor iedere gerooide boom er een moet worden herplant, niet dat het er duizend moeten zijn?! Milieubewust blijkt vaak papieren beleid met ondeskundige uitvoering. Een ander schrijft dat een boom veel niet onderkende financiële voordelen biedt. De kosten, zegt hij, kent men vaak precies maar de baten komen onvoldoende in beeld. Fijnstofopvang, het absorberen van CO₂, het verbeteren van het stadsklimaat, waardestijging van het onroerend goed zijn aspecten welke in de afwegingen moeten worden meegenomen.

De overheid verspilt bomengeld en bomen omdat men de beschikbare kennis niet gebruikt. Als straatverlichting op de bomenmanier zou worden ontworpen en aangelegd, breekt bewonersoproer uit. Verlichting zonder licht mag niet, maar een boom zonder blad? Als hij 's winters zonder blad fraai is, waarom 's zomers dan niet. En het valt niet eens op.

Graag wijs ik na deze juiste, trieste verhalen op de aardige en gelukkig makende verhalen in 'Het Bomenboek' van Koos van Zomeren. Lees hoe je van bomen kan genieten en leren. Die Koos zou openbare ruimte-inrichter moeten zijn, hij kijkt naar bomen en wat hij niet weet, vraagt hij aan degenen die het wel weten. Een ruimte-inrichter vraagt niet, maar denkt dat hij het weet.

Sommige milieuwethouders stelden aan scholen het boek van Al Gore met een ongemakkelijke waarheid beschikbaar. Die wethouders moeten Het Bomenboek, vol gemakkelijke waarheden, aan de scholen geven en ook een exemplaar aan de ruimte-inrichter.

Douwe van der Heij

Midden-Drenthe, Berkelland en Leiderdorp hebben de X-factor!

Johan Loermans

Na de primeur in Delft is de boomverkiezing dit najaar in drie nieuwe gemeenten van start gegaan. Met de vraag Welke boom heeft de X-factor? hebben de inwoners van Leiderdorp, Berkelland en Midden-Drenthe hun favoriete bomen bekend gemaakt. Na een spannende strijd zijn de schubbenboom in Leiderdorp, de linde aan de Beilervaart in Midden-Drenthe en de tamme kastanje uit Beltrum uitgeroepen tot de boom met de X-factor!

Maar waarom zijn deze bomen zo bijzonder en favoriet bij de bevolking? Wat is die X-factor nu eigenlijk? In Berkelland is de 200-jarige tamme kastanje voor de RK Kerk van Beltrum de meest favoriete boom. Een fan van deze kanjer vertelt: "Deze boom is zeer bijzonder in zijn uiterlijk. Hij biedt iets voor iedere voorbijganger. Zeker nu er een bank omheen staat waar je altijd heerlijk kunt uitrusten. Kinderen die kastanjes zoeken, kunnen hier ook lekker spelen. Voor mij dus dé boom van de gemeente Berkelland." Er zijn veel mensen die mooie jeugdherinneringen hebben aan deze boom: "Het is een stoere oude boom, waar we met veel plezier kastanjes plukten tijdens de basisschooltijd. Voor velen is deze boom een symbool geworden." Met 86 stemmen verdient deze boom de eerste plaats. Opvallend aan de nominaties in Berkelland is het aantal genomineerde monumentale bomen, waar deze regio rijk aan is.

Beilervartse linde

De linde aan de Beilervaart in Midden-Drenthe heeft met 369 stemmen de boomverkiezing gewonnen. Het was een spannende eindstrijd, waarbij de eerste plaats steeds werd afgewisseld door de vliegden op het Mantingerzand en de linde aan de Beilervaart. De vliegden, die favoriet is vanwege zijn buitengewone groeivorm van kronkelende takken en wortels, is uiteindelijk tweede geworden met 314 stemmen. De winnende linde is 87 jaar geleden geplant bij een brugwachterswoning en is een ijkpunt aan de Beilervaart. Enkele reacties zijn: "Ik kom

Johan Loermans

Andere verkiezingen

In het voor- en najaar van 2009 zal de boomverkiezing worden gehouden in onder andere Weert, Staphorst, Breda en Enschede.

Wilt u zich als gemeente aanmelden voor een boomverkiezing in uw gemeente? Of heeft u vragen over de X-factor? Neem dan contact op met:

Johan Loermans, coördinator
"Welke boom heeft de X-factor?"
jloermans@bomenstichting.nl of
030-2303510.
www.boomverkiezing.nl

linksboven: de winnende tamme kastanje in Beltrum.
rechtsboven: Eeke triomfantelijk bij de kampioen van Leiderdorp, een Zelkova.

onder: de winnaar in de gemeente Midden-Drenthe is nog betrekkelijk jong: 87 jaar. Het spande erom of het deze linde aan de Beilervaart zou worden of de knoestige vliegden op het Mantingerzand. De linde ging uiteindelijk met de eer strijken.

Traditie: een kerstkrans van hulst op de voordeur.

De oude variëteit 'J.C. van Tol' heeft bladeren met en zonder stekels.

Hulst laat zich uitstekend snoeien.

Frank Moens

Ons land is niet bepaald gezegend met inheemse wintergroene struiken en bomen. Onder de loofbomen kennen we er zelfs maar één: de hulst of scherpe hulst.

Zoals zo vaak met inheemse bomen worden ook aan de hulst mysterieuze krachten toegeschreven.

Tegenwoordig is hij vooral populair vanwege de talloze bladschakeringen variërend van geheel groen tot geel- of witbont. Om die reden doet hij het goed in kerststukjes.

Een hulst verdraagt schaduw. Daarom is hij op veel plaatsen in beuken- en eikenbossen aan te treffen. De meeste kans daarop is in de bekende bosgebieden in Drenthe, Zuid-Friesland, Veluwe-Utrechtse Heuvelrug, Achterhoek, Twente en Zuid-Limburg. Hulst wordt 10 tot 15 meter hoog. In de bosrand dulden hulstbomen ook hoge bomen met een gesloten bladerdak boven zich. Dankzij deze eigenschappen voldoen hulsten uitstekend in tuinen tussen andere bomen of heesters, of als randbeplanting. Ook laten ze zich uitstekend snoeien en op een rij geplant vormt hulst op den duur een ondoordringbare haag. Hulst vraagt een zanderige, vrij voedselarme en niet te droge grond.

De gewone of scherpe hulst heeft als wetenschappelijk naam *Ilex aquifolium*. Deze soort behoort met ongeveer vierhonderd andere soorten tot de Hulstfamilie (*Aquifoliaceae*). Het verspreidingsgebied is enorm. We vinden hulstsoorten niet alleen in onze con-

treinen, maar ook in Azië en Noord-Afrika. Zelfs aan de andere kant van de Atlantische Oceaan in zowel het noordelijk als het zuidelijk deel van het continent.

Vrouwen als sieraad

Het merendeel van de soorten hulst, zeker de soort bij ons, is tweehuizig. Dat houdt in dat er mannelijke en vrouwelijke planten zijn. Beide geslachten bloeien, maar alleen de vrouwelijke dragen bessen. Dus wilt u een hulst niet alleen als bladvulling, maar ook als sieraad met knalrode bessen in het najaar, dan moet u vrouwelijke boompjes aanplanten. Zorg ervoor dat er ook een mannetje in de buurt staat. De bestuiving door insecten is dan beslist beter, met een grote besdracht als resultaat.

De bessen zijn voor ons giftig en veroorzaken braken en diarree. Maar vogels worden aangetrokken door de uitnodigende rode kleur en verorberen de bessen gretig. De ene hulst lijkt smakelijker dan de ander. Ik zag half oktober al een groep merels bezig een boom helemaal leeg te eten. Terwijl ik ook eens een hulst in april tegen het lijf liep die eruit zag alsof het eind september was: vol met bessen.

Misschien had het in de winter daarvoor onvoldoende gevoren, want net als bij boerenkool komt vorst de smaak ten goede. Voor ons blijft hoe dan ook gelden: niet eetbaar!

Hoeder voor huis en haard

Mede vanwege zijn altijd groene ver-

schijning doet de hulst het goed in het volksgeloof. Plant een hulst naast je huis en blikseminslag zal je bespaard blijven. Goed om te weten is ook dat hij demonen en heksen op afstand houdt. In Boom in Beeld geschreven door Henri van Dorsten (La Rivière & Voorhoeve, 1986) staat dat men dieren die tijdens de kerstdagen moesten kalveren of biggen naar besdragende takken van hulst liet kijken. Dan werd het nageslacht mooier en talrijker. Zou dat de reden zijn dat wij hulst gebruiken in kerstversiering?

Hulsthout is prachtig wit. Het is bovendien hard en zwaar. Van oudsher wordt het hout gebruikt voor de witte schaakstukken. Aan de andere kant van het bord staan ze zwart gebeitst opgesteld.

Monumentale hulst is schaars

Hulst groeit langzaam en wordt niet zo hoog. Volwassen bomen zijn niet te vergelijken met beuken of eiken. Toch zijn er flinke exemplaren te vinden in bijvoorbeeld het Norgerholt en het Mantingerbos in Drenthe. Ze zijn ongeveer 15 meter hoog en hebben een stamomtrek op borsthoogte van anderhalve meter (ongeveer 50 cm doorsnede).

De oudste en grootste exemplaren in het Landelijk Register van Monumentale Bomen van de Bomenstichting hebben ook ongeveer die omvang. Het meest imposant is een twaalfstammige groep op het perceel van Rietgeld 2 in Zelhem. De dikste stam meet 170 cm in stamomtrek.

Hulst, meer dan alleen kerstversiering

Vogels en de Wet

Hans Peeters & Kim Wheeler
Uitg. KNNV Uitgeverij i.s.m. Vogelbe-
scherming Nederland en Ver. Politie
Dieren- en Milieubescherming
ISBN 978-90-5011291-8
336 blz.
€ 24,95

Op het eerste gezicht is deze publicatie in deze rubriek mis-
schien een vreemde eend in de bijt. Niets is minder waar.
Veel vogels maken gebruik van bomen en het is daarom
niet verwonderlijk dat een heel hoofdstuk gaat over kappen
en snoeien. Wanneer mag dit wel en wanneer niet en wat
moet u doen als een boom dreigt om te vallen. Een boom
mag namelijk niet worden geveld tijdens het broedseizoen
als er een nest in zit. Sommige vogelsoorten gebruiken het
nest het jaar rond. Zet u wel de bijl in zo'n boom dan over-
treedt u de flora- en faunawet met alle gevolgen van dien.
Vogels en de Wet is een handig instrument als u vermoedt
dat regels worden overtreden, als u zich zelf aan de regels
wilt houden of als u de regels wilt handhaven.

Drawn after Nature

Jan de Koning, Gerda van Uffelen,
Alicia Zemanek,
Uitg.: KNNV Uitgeverij
genaaid, gebonden, full colour
368 blz. 24,5 x 34,5 cm.
geschreven in het Engels.
ISBN: 978-90-5011238-3
€ 52,46

Een spec-
taculair boek. Dat geldt niet alleen voor
de afmeting, een koffietafelmodel, maar vooral vanwege
de inhoud. Het bevat maar liefst 1400 aquarellen uit de
16e eeuw van allerlei planten, waaronder enkele bomen.
Het is verbazend te zien hoe gedetailleerd de prenten en
hoe fraai de kleuren na vier eeuwen nog zijn.
De collectie was allang bekend en bevond zich tot de
Tweede Wereldoorlog in de Pruisische Staatsbibliotheek in
Berlijn. Daarna waren de aquarellen verdwenen, totdat ze
in de jaren zeventig van de vorige eeuw opdoken in de
Jagiellonska bibliotheek in het Poolse Krakau. Een zucht
van verlichting ging door de gelederen van botanici. De col-
lectie heeft namelijk grote verwantschap met met het werk

van Carolus Clusius (1526 -1609), de beroemde prefect
van de Leidse Hortus. Clusius heeft in belangrijke mate bij-
gedragen aan de totstandkoming van de aquarellen.
Indertijd gaf een Vlaamse edelman opdracht tot het ver-
vaardigen. Het resulteerde in dertien verzamelbanden: de
Libri Picturati A18-30. In Drawn after Nature zijn alle afbeel-
dingen opgenomen en voorzien van commentaar. Gekozen
is voor negen afbeeldingen per pagina en enige tientallen
aquarellen paginagroot. Specialisten uit diverse Europese
landen hebben aan deze bijzondere uitgave meegewerkt.

Vormgeving in Hout

Marije Verbeeck
Uitg. Stichting Vormgeving in Hout, Brummen
168 blz.
ISBN 978-90-9023337-6
€ 20,-
te bestellen via www.vormgevinginhout.nl of bij de
betere boekhandel

Jan Terlouw mocht op 18 oktober het eerste exemplaar in
ontvangst nemen van een prachtig, kleurrijk boek over
allerlei kunstzinnige vormen van houtbewerking. Vijfenvijftig
houtbewerkers hebben eraan meegewerkt. Marije Verbeeck
interviewde de deelnemers en maakte van alle inbreng een
geheel. Verschillende fotografen droegen bij aan het schit-
terende resultaat. Vormgeving in Hout verscheen ter gele-
genheid van de tiende expositie 'Houtrijk Nederland', jaar-
lijks traditiegetrouw in het derde weekend van oktober in
Fort Vechten nabij het Utrechtse Bunnik.
Als u niets met houtbewerking heeft en met het materiaal
in het bijzonder, dan heeft u niets aan dit boek. Maar als
het tegenovergestelde het geval is, ook al heeft u er maar
een splintertje gevoel bij, dan is het zeer de moeite waard
het te lezen en te bekijken. Het boek bevat persoonlijke bij-
dragen van houtartiesten en toont hun passie voor het
materiaal en het product dat ze maken. Dat loopt uiteen
van zeer geraffineerd, fijnzinnig houtdraai- en houtsnijwerk
en meubels tot houten grafmonumenten en vlechtwerk van
levende wilgen. Het kan niet anders dan dat dit boek
enthousiasme opwekt bij het zien van de voorbeeldige pre-
cisie waarmee mensen werken of de wijze waarop ze
gebruikmaken van vormen die de natuur al heeft gegeven.
Ik ben enthousiast, maar dat had u al begrepen.

Boekbesprekingen door Frank Moens

De rode eekhoorn: een echte boombewoner

foto: Dick Klees

Vilmar Dijkstra, Zoogdiervereniging VZZ

Veel diersoorten zijn voor hun bestaan in meer of mindere mate afhankelijk van bomen. In deze laatste aflevering van een serie staat de eekhoorn centraal. Wie kent hem niet, de gewone schaduwstaart, zoals de vertaling van zijn Latijnse naam - *Sciurus vulgaris* - luidt. Er zullen in Nederland weinig mensen zijn die nog nooit een rode of gewone eekhoorn hebben gezien: ze komen in alle provincies van Nederland voor, zijn overdag actief en houden geen winterslaap. Deze behendige klimmers hebben een hoge aaibaarheidsfactor en behoren tot de bekendste inheemse wilde zoogdieren.

Landelijk gezien gaat het redelijk goed met de eekhoorn. Tellingen van Zoogdiervereniging VZZ in de periode 1996-2007 geven aan dat de landelijke populatie stabiel is, al zijn er wel gebieden waar het minder goed gaat. Zo is de eekhoorn volgens dezelfde tellingen in Noord-Brabant achteruitgegaan. Ook uit delen van Noord-Holland en Friesland komen berichten dat de eekhoorn afneemt. Waardoor de afname wordt veroorzaakt is niet bekend. In de jaren 60 van de vorige eeuw stortte de eekhoornpopulatie in door een parapokkenvirus dat verwant is aan het myxomatosevirus, dat heeft huisgehouden bij het konijn. De eekhoornstand heeft zich na de grote virusuitbraak slechts gedeeltelijk kunnen herstellen. Wellicht dat er in de gebieden waar momenteel de populatie is afgenomen het virus af en toe weer opduikt maar hier zijn geen bewijzen voor. Mogelijk

speelt ook een rol de toegenomen versnippering van het landschap, waardoor kleine populaties geïsoleerd raken en kwetsbaarder worden.

Leven in en rond bomen

De rode eekhoorn komt met name voor op de hogere zandgronden en in de duinen. Daar bewonen ze bossen en kleinere bosachtige begroeiingen zoals houtsingels en -wallen. De grootste kans om in de zomer een eekhoorn te zien is in de vroege morgen en in de late namiddag. Ze zijn dan druk bezig om voldoende voedsel te verzamelen. In de winter is er meer hoogwaardig voedsel (noten) voorradig en hoeven ze minder lang te foerageren. Daardoor zetten ze hun activiteiten op een lager pitje en zijn ze doorgaans alleen in de ochtend actief. Ze foerageren in de bomen op bast, knoppen, zaden, insecten, vogeleieren en jonge vogels, maar komen ook

geregeld op de grond voor bijvoorbeeld paddestoelen en bosbessen. Slapen doen ze in bolvormige nesten, gemaakt van twijgen, mos en grassen, die ze in boomkronen of tegen de stam bouwen of in een boomholte.

Het leven in de bomen maakt ze kwetsbaar vanwege het kappen van bomen. In goede voedseljaren (veel zaden van met name beuk) werpen eekhoorns twee keer per jaar jongen. De eerste worp vindt plaats in februari of maart. In die periode worden bomen gekapt en gaan worpen verloren.

Concurrentie met andere eekhoornsoorten

In ons land worden in het wild ook andere eekhoornsoorten waargenomen. In de afgelopen 20 jaar zijn 10 soorten in het wild gesignaleerd. Meestal gaat het daarbij om een enkel individu dat ontsnapt of wordt losgelaten en dat kan doorgaans weinig kwaad. Anders wordt het als mensen bewust meerdere dieren loslaten of als er meerdere individuen ontsnappen. Dan kan een populatie ontstaan en er een dusdanige concurrentie optreden dat de inheemse soort het veld ruimt. Het bekendste voorbeeld daarvan is de introductie van de grijze eekhoorn (*S. carolinensis*) in Groot-Brittannië en Italië. Daar verdwijnt de rode eekhoorn waar de grijze verschijnt. In Nederland komt gelukkig geen populatie grijze eekhoorns voor.

Zoogdiervereniging VZZ is zeer geïnteresseerd in waarnemingen van uitheemse eekhoorns of andere uitheemse zoogdieren. Mocht u er een zien, geef dit dan alstublieft door: www.vzz.nl

pleitbezorger

Conclusie

Op donderdag 18 september vond in het kader van de Triënnale het Bomendebat plaats met als inzet het groene vak tot gelijkwaardig onderdeel te maken in het ontwikkelen en beheer van stedelijke milieus. Het dilemma is dat groenontwikkeling slecht of onvoldoende van de grond komt terwijl iedereen wel het belang ervan inziet. Deels ligt dat aan de houding van de groene beroepsbeoefenaar en deels heeft het te maken met de wijze en het tijdstip waarop het groen in planprocessen wordt ingebracht. Winst valt te halen binnen eigen gelederen door de vakopleiding te verbeteren of meer te werken met specialisaties. Het aanmoedigen van burgerparticipatie, weliswaar binnen gestelde voorwaarden, heeft een positieve invloed op planprocessen. Dé oplossingen waren toch ervoor te zorgen dat in elke gemeente een pleitbezorger voor bomen aanwezig is én dat groen gelijkwaardig dient te zijn aan andere onderdelen bij het ontwikkelen van een plan. Dat kan alleen worden bereikt door aan bomen en andere groenelementen een prijskaartje te hangen.

Edward Zevenbergen (projectontwikkelaar RaboBouwfonds).

Katie Tedder (tuin- en landschapsarchitecte).

nodigen op een kwekerij. Bert Lemmens van IVN Laarbeek en boombeschermer van de Bomenstichting raadde aan om burgers vooral te laten participeren in het overleg. Ook Hanneke Toes, voorzitter van NVTL geloofde daar in. Maar ze vond wel dat er vanuit de hoek van deskundigen randvoorwaarden aan de inbreng van bewoners moesten worden gesteld.

Thale Rosien, IPC Groene Ruimte, plaatste wat kanttekeningen bij de participatie. Hij vond dat daarmee de deskundigheid van het groene vak onderuit werd gehaald. De groene vakwereld is slecht in het verkopen van de eigen vakbekwaamheid en zorgt daarmee in feite zelf voor het slecht partij kunnen bieden aan de talloze specialisten in de bouwwereld.

Daar sloot Marja Wennemers, student Hogeschool Larenstein, zich bij aan. Sta voor je vak, was haar uitgangspunt. Er worden al zoveel voorwaarden gesteld waarbinnen een groenarchitect nog mag werken, dat er weinig ruimte overblijft.

In het algemeen werd gesteld dat het opkomen voor het eigen vak niet vanzelfsprekend is bij de beoefenaar. Een behoorlijke mate van introvertheid overheerst.

Kennis verdiepen

Als je deskundigheid ten toon wilt spreiden, dan moet je daar wel over beschikken. Vele aanwezigen hadden zo hun bedenkingen bij de vakkennis. De mening was dat HBO-ers een brede, vrij algemene opleiding krijgen en dat er

onvoldoende verdieping is. Bob Looijen studeerde af aan de Hogeschool Larenstein als tuin- en landschapsinrichter. Daarna is hij begonnen met het verwerven van specialisaties gericht op boomverzorging. De plantenkennis die hij in zijn Larensteinse tijd opdeed was aardig, maar onvoldoende om als deskundige partij te kunnen optreden.

Groen vertalen in geld

Hanneke Toes hamerde op een integrale samenwerking: alle partijen vanaf het begin bij elkaar brengen en gezamenlijk optrekken naar de uiteindelijke oplevering. Jos Jansen dacht dat met een krachtiger inzet van het groene vak en op tijd in de besluitvorming meedraaien zeker het nodige te bereiken viel. Maar hij vroeg zich af of je het daarmee voor elkaar hebt? Volgens Katie Tedder is dé

Bomen: van sluitpost naar kostenpost

oplossing vrij eenvoudig: het gaat over geld! Zolang bomen in de emotionele sfeer blijven hangen komen we niet verder. Pas als bomen een prijskaartje krijgen, dan wordt begrepen waarover het gaat en word je als gelijkwaardige partner beschouwd. We kennen allemaal het nut van bomen voor ons welzijn en voor onze gezondheid. Daar zijn bedragen aan te hangen. Ook is te becijferen wat het effect van een groene omgeving is op de waarde van huizen. Wat let ons?!

Roep om gemeentelijk

Kansen en knelpunten voor een boomrijke, groene stad

Frank Moens

De waardering voor bomen en ander groen is volop aanwezig in de samenleving. Toch zit de boom vaak in een verdomhoekje en komt als laatste in de rangorde als het gaat om de verdeling van het gebruik van de openbare ruimte. De Bomenstichting en de Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitecten organiseerden samen het Bomendebat. Inzet was de kansen en knelpunten voor een groene stad boven tafel te krijgen. Duidelijk werd dat partijen in de openbare ruimte elkaar moeten leren verstaan, of misschien nog beter: moeten willen verstaan. Om dat voor elkaar te krijgen is er behoefte aan pleitbezorgers voor het openbaar groen.

Afgelopen zomer vond in Apeldoorn gedurende 100 dagen de Triënnale plaats: een driejaarlijks internationaal cultureel festival over tuin- en landschapsarchitectuur. In het kader daarvan vonden de Bomenstichting en de Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitecten (NVTL) elkaar in het organiseren van een debat over mogelijkheden en onmogelijkheden van groen in de bebouwde omgeving. Het moest niet gaan over de feitelijke uitvoering, maar gericht zijn op actiepunten voor stedenbouwers, bouwondernemers, planologen, landschapsarchitecten, boomspecialisten en beleidsambtenaren.

Om de toon voor de discussie te zetten waren groen en rood uitgenodigd: Katie Tedder (tuin- en landschapsarchitecte) en Edward Zevenbergen (projectontwikkelaar

Stedenbouwers passen bomen in als lantaarnpalen

RaboBouwfonds). Jos Jansen, secretaris van de Bomenstichting, vertolkte de rol van dagvoorzitter. Jammer genoeg was groen oververtegenwoordigd, wellicht illustratief voor het probleem.

Voor elke stad één ontwerper

In de ogenschijnlijk maakbare samenleving zijn er nogal wat controverses tussen rood, de bouwwereld, en de beoefenaars van het groene vak. Groenbehartigers hebben het gevoel doorlopend strijd te moeten voeren om te proberen voldoende ruimte te krijgen. Het lastige daarbij is dat het groen op de ontwerptafel wel maakbaar is, maar in de praktijk de omstandigheden dermate marginaal zijn dat een volwaardige ontwikkeling van groen vrijwel uitgesloten lijkt. Het gaat mis door gebrek aan ruimtebesef voor bomen, vond Rien Zorge, voormalig hoofd beplantingen van Rotterdam. Hij heeft meermalen meegemaakt dat bomen als stipjes op de plankaart staan en dat men niet wist hoe

een kroon zich ontwikkelt, laat staan wat de ondergrondse behoeften van een boom zijn. En mocht er al aan die behoeften zijn voldaan dan moet een boom de tijd krijgen zich te ontwikkelen. Edward Zevenbergen gaf in zijn intro aan dat het uitgangspunt in nieuwbouwwijken niet gericht is op de ondergrondse kwaliteit van toekomstige groenstructuren. In de totstandkoming van bijvoorbeeld Vinex-locaties is het pakket aan eisen enorm, maar de ruimte beperkt. Er zijn veel spelers die allemaal voor hun eigen belangen opkomen, waaronder de groene architect. Die zal zich dus een plek moeten verwerven in het begin van het ontwikkelingsproces, wanneer de kaarten worden geschud. Zorge onderschreef de stelling die Katie Tedder in haar opening poneerde. Zij zag graag dat gemeenten een 'stadsarchitect' voor het groen aanstellen. Henk Kuijpers van de gemeente Apeldoorn scherpte dit nog wat aan: elke gemeente moet een 'pleitbezorger' voor bomen aanstellen. Iemand die niet alleen kennis heeft van de levensbehoefte van bomen, maar ook in staat is verbanden met andere disciplines te leggen en van begin tot eind gedurende ontwerp en uitvoering aanwezig is.

Kom op voor eigen deskundigheid

Jan Kees Salverda, wethouder van de gemeente Utrechtse Heuvelrug geloofde in het committeren van bewoners aan hun leefomgeving. In zijn gemeente laat hij burgers zelf kiezen welke soort boom ze in de straat willen door ze uit te

schop, een dynamiek die niet te rijmen is met de levenscyclus van een boom. Gezonde grote bomen in de steden staan vaak in particuliere tuinen, op kerkhoven of op andere plekken waar de bodem is ontzien door de graafmachine en de stratenmaker.

Drukte ondergronds

Ook ondergronds wordt het drukker. In chronologische volgorde is er waterleiding, riolering, elektriciteit, gas, telefoon, glasvezel en nog eens glasvezel voor ieder huis beschikbaar. Wanneer je echt in de stad komt, stoppen we het liefst alles onder de grond: afvalcontainers voor gescheiden inzameling, onze auto's, de fietsenstalling, het openbaar vervoer en ook de opslag van regenwater. Daarnaast vraagt de moderne infrastructuur zware funderingen. Voor een weg zit je dan al gauw op een zand- en puinbed van 60 cm. Onderdeel van de kwaliteit van de stad is ook de aanwezigheid van, liefst grote, bomen. Grote bomen vragen een equivalent aan ruimte ondergronds.

Woonruimte voor de stadsboom

In tegenstelling tot de stadsmens is de stadsboom de afgelopen 60 jaren geen andere eisen gaan stellen aan zijn woonruimte. De groeiomstandigheden zijn echter kaasschaafgewijs zo verarmd en beperkt dat een nieuwe boom niet meer van de grond komt en een oude alleen nog maar stil kan staan, tenzij de stadsboom ook moderne woonruimte krijgt. Daarbij is het uitgangspunt dat bomen voldoende ruimte boven- en ondergronds krijgen.

Inmiddels is groeiplaatsinrichting dan ook een specialisme in de boomverzorgende wereld geworden. Naast de mediums bomenzand, -grond, -granulaat en lava zijn er de groeiplaatsconstructies. Hier een kleine greep: boomkratten, sandwichconstructies en boombunkers. Beluchtungs- en irrigatiesystemen met vochtsensoren zijn optioneel. Een natuurmens zal dit alles als rare fratsen in de oren klinken. Echter, wanneer je redeneert dat een stadsboom door de mens is ontvoerd uit het bos, dan wordt er veel duidelijk. Om de boom in zijn nieuwe omgeving ook werkelijk te laten groeien is een volwaardige ondergrondse groeiruimte essentieel.

Boombunker

De boombunker is het optimum van groeiplaatsinrichting, de meest technische ingreep om een zo natuurlijk mogelijke

groeiplaats te creëren. Zeer kort omschreven is een boombunker een ondergrondse constructie die de druk van het bovengrondse ruimtegebruik draagt zonder afbreuk te doen aan de basiseisen voor goede groei: vocht, zuurstof en ruimte (naast uiteraard voeding, en goede grond).

Aan de eerste boombunker is de naam ontleend. Het was een betonnen bak met sterk overgedimensioneerde wanden en afdekplaten. Inmiddels zijn er vele varianten met damwanden, kunststof kratten en watershells (zie verderop). Met een dergelijke groeiplaats ontstaat als het ware een ondergronds bomenreservaat. Kabels en leidingen komen er niet, kraanmachinisten kunnen niet per abuis een gestelwortel doorsnijden en auto's kunnen de groeiplaats niet verdichten.

Watershell

De watershells zijn ontworpen voor ondergrondse opslag van regenwater onder de vloer van kassen. Bovenop de watershells wordt een betonnen vloer gestort om de kweektafels en andere voorzieningen te dragen. In de openbare ruimte wordt de watershellconstructie gevuld met goede zwarte grond. Bovenop de constructie kan geparkeerd of gewinkeld worden. Het is dan ook niet vreemd dat de eerste watershells in Den Haag werden toegepast. Eerst in de kassen, daarna als groeiplaatsverbetering voor de kastanjes langs de Hofvijver en later als nieuwe groeiplaats voor de linden aan 't Spui.

Uitwerking Kerklaan Apeldoorn

Allemaal prachtig maar hoe werkt dat? Hoe ziet het er uit? In Den Haag gaan kijken levert weinig meer op. Wat onder de grond zit...

De deelnemers aan het Bomendebat konden op 18 september zien hoe de laatste hand werd gelegd aan de boombunkers aan de Kerklaan in Apeldoorn. In Apeldoorn wordt iedere boom in de hoofdstructuur duurzaam aangeplant. Dat houdt in dat de boom voor 80 jaar groei een gegarandeerde groeiplaats mee krijgt. Voor een boom in verharding betekent dit een groeiplaatsconstructie met een inhoud van minimaal 40 kuub. Het aanleggen van groeiplaatsconstructies gaat altijd samen met de renovatie van het hele gebied. Zo ook aan de Kerklaan, die het Oranjepark met het stadhuis verbindt. In de fotoreeks wordt de aanleg en de werking van de boombunker verduidelijkt.

De uiteindelijke boomspiegel wordt aangegeven in de bekisting. Het grootste deel van de constructie zal na voltooiing niet te zien zijn.

De vloer (het dak) is gestort met uitzondering van het plantgat. Het belangrijkste werk is gedaan zonder dat er nog sprake is van een boom.

Op de voorgrond is zichtbaar waarom boombunkers hier nodig zijn. Rioleringsbuizen en kabels eisen de nodige ruimte op.

Bunkers: moderne behuizing voor stadse bomen

Annemiek van Loon

Dat bomen wortels hebben weten we allemaal. Dat deze wortels ruimte nodig hebben heeft Erik Platje in het voorjaarsnummer uiteengezet in het artikel KUUBS. Ruimte is echter een schaars goed, zeker in de stad. Multifunctioneel ruimtegebruik is dé oplossing voor de moderne stedelijke inrichting. De stadsbomen doen hier in mee en leggen hun ruimteclaims neer op de ontwerptafel. Groeiplaatsconstructies maken het mogelijk om stad én bomen te laten groeien. Deze oplossingen lijken op de korte termijn bezien duur, maar zijn op de lange duur waarschijnlijk goedkoper dan de huidige aanpak.

De damwanden worden in de grond gedrukt. Zij vormen de zijwanden van de boombunker. Vervolgens wordt de bak uitgegraven.

Trottoirtegels funderen de pvc-buizen, de pilaren van de draagconstructie. Met het lattenwerk worden de pvc-buizen op de juiste plaats gehouden.

Bovenop de buizen worden de watershells geplaatst. Deze boogconstructie is ijzersterk. Veel kathedralen hebben dat al bewezen.

foto: Frank Moens

Acacia's in wortelbunkers langs de Grift in het centrum van Apeldoorn. Er is geen ondergrondse concurrentie tussen wortels en kabels en leidingen. Bomen kunnen ongemoeid groeien, ook op lange termijn. Onderaan: de bouw van dergelijke bunkers in beeld gebracht.

Sinds de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog is de stad haar bomen aan het verdringen. De groene bermen langs oude invalswegen die eeuwenlang een goede groeiplaats boden voor de wegbeplanting hebben plaats gemaakt voor fietspaden, trottoirs en parkeerplaatsen. Waar vroeger paard en kar, fietsers en auto's gebruik maakten van dezelfde weg heeft nu iedere gebruikersgroep zijn eigen 'strook'. Het huidige gemotoriseerde verkeer vraagt ruime, goed gefundeerde wegen en overzicht. Naast veranderde eisen aan de infrastructuur is de stad bovendien voortdurend onderhevig aan inbreiding, uitbreiding en renovatie. In stadscentra gaat de openbare ruimte gemiddeld om de zeven jaar op de

Waar is Piets werk te zien?

Piet Warffemius wordt vertegenwoordigd door: Galerie Ramakers, Toussaintkade 51, Den Haag, Jan van Hoof galerie, Vughteweg 58-60, 's-Hertogenbosch en Galerie Clement, Prinsengracht 843-845, Amsterdam (expositie begin 2009).

Documentatie: Artikel in Eigen Huis & Interieur (februari 2006), boek 'Ik ben een boom' (catalogus tentoonstelling Museum Jan van der Togt, Amstelveen, 2004), boek 'Warffemius' met artikel van Cees van der Geer (Kempens Publishers, Eindhoven Airport, zonder jaar, ISBN 90 74 27 17 90)

opleiding: veel kijken en dan natekenen. Later deed ik het onderdeel monumentaal schilderen. Mijn eerste werken als afgestudeerde passen in het zogenaamde abstract expressi- onisme: veel moeilijk te duiden vorm, veel kleur, veel licht. Later ben ik, zoals gezegd, eenvoudiger gaan werken en gaan proberen het essentiële in mijn werk te vangen.

Kun je leven van de kunst?

Ja, gelukkig wel. Ik heb maar drie jaar in de regeling voor beeldende kunstenaars gezeten: 'zo nu en dan een werk inleveren voor een bescheiden vast inkomen van de over- heid' vond ik te passief. Ik ging zelf met een gevulde map de boer op, in dit geval naar de galeriehouders, en kreeg zo goede contacten met galleries en musea, ook in het buiten- land. De verkoop ging ook lopen. Ik heb bovendien zelf jaren geholpen met het inrichten van tentoonstellingen bij Galerie Nouvelles Images van Ton Berends.

Het lijkt hier wel een museum. Vertel er eens iets over.

Ik heb van mijn reizen veel etnografica meegenomen. Het zijn vooral houten voorwerpen, zoals maskers, wapens en muziekinstrumenten. Verder ook gedroogde planten, zaden

e.d. die mij in hun primitieve vorm aanspreken, en die weer aanleiding geven tot het scheppen van eigen werk. Bomen en vertakking zijn telkens terugkerende thema's. Toen mijn vader overleed hebben we de bezoekers gevraagd een ontloken tak naar de begrafenis mee te nemen: het leven gaat verder, het vertakt zich, het getakte bot uit. Hier in het atelier zie je nog steeds één voorbeeld staan.

Ik gaf je een nummer van Bomennieuws. Wat vind je ervan?

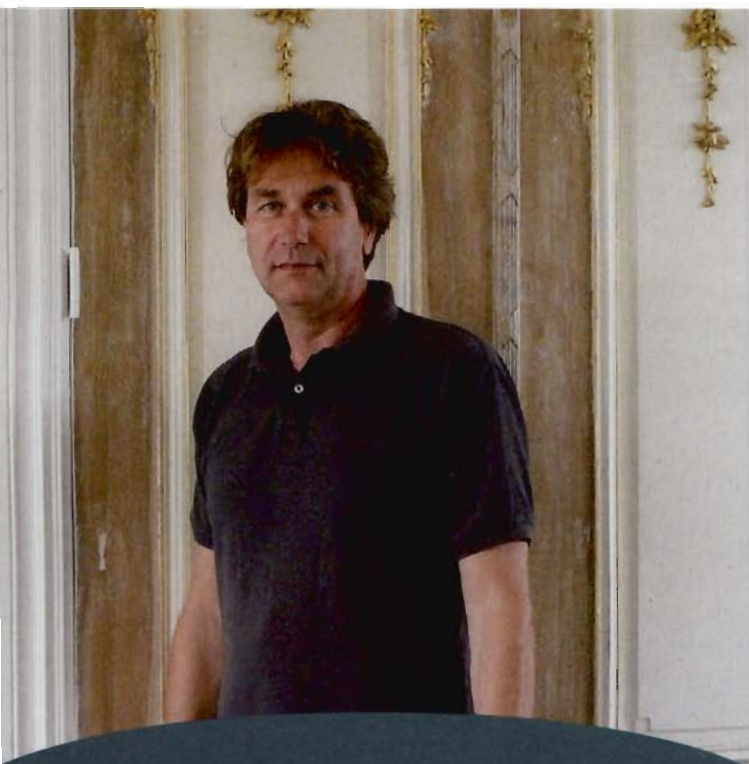
Het is leuk om te lezen. Een wereld waar ik weinig van afweet en waar zoveel over te schrijven is! Maar de vorm- geving kan volgens mij wel wat gedurfter.

In jouw werk ben je nu in de bomen- en plantenperiode, maar wat brengt de toekomst?

De ervaring heeft mij geleerd dat spontaan nieuwe dingen in mij opkomen. Ik maak op 't ogenblik groot schilderwerk in acryl, ook weer geënt op natuurlijke groeivormen, maar met meer expressie dan voorheen. Hoe het ook zij, ik denk dat de oerboom mij zal blijven boeien.

Op het spoor van de oerboom

Interview met Piet Warffemius

Piet Warffemius (Den Haag, 1956) is beeldend kunstenaar en laat zich inspireren door bomen. Hij maakt schilderijen, grafiek en beelden. Zijn atelier, gelegen tegenover de boomrijke paleistuin in Den Haag, is bezienswaardig op zich. Een grote houten vloer die de sporen van vele jaren schilderen draagt, een vaas met een boomtak, grote half-uitgewerkte doeken met 'groeistrukturen' langs de muur, en rond Piets bureau een flinke collectie etnografische voorwerpen, verworven tijdens zijn reizen naar Azië en Afrika. Redacteur Bomennieuws Aart de Veer sprak met Piet Warffemius over zijn leven, werk en de betekenis van bomen daarin.

Waar komt je fascinatie voor bomen vandaan?

Deze is ontstaan in de tijd dat ik reizen door Afrika en Azië maakte, waar ik in contact kwam met primitieve culturen. Ik ging objecten verzamelen: gebruiksvoorwerpen maar ook objecten met een rituele functie. Vaak zijn deze uit één stuk hout gesneden, er wordt dan gebruik gemaakt van een bestaande vertakking. Zo is de Dogon-trap uit Mali eigenlijk een kleine boomstam waarin treden zijn uitgehakt, en waarin boven een vork zit, de natuurlijke vertakking, zodat de ladder kan worden vastgezet. Maar naast zo'n praktische betekenis heeft de boom, zelfs in gestileerde vorm, tevens een spirituele betekenis, ook voor mij: hij verbindt aarde en hemel.

Je afbeeldingen van bomen zijn inderdaad sterk geabstraheerd. En ze heten zelden naar een 'echte boom'. Hoe zit dat?

Het fenomeen boom verwondert mij, niet de naam of de wetenschappelijke uitleg. Ik gebruik het liefst het beeld van de kale boom, dat is het meest puur. Overigens heb ik een werk gemaakt dat 'Magnolia' heet en ook de Ficus die in Nepal op een plateau wordt geplant waar zich Hindoe-rituelen afspelen, is een beeld dat ik gebruik.

Werk je ook driedimensionaal?

De overgang van het maken van vlak werk naar beelden was eigenlijk een logische stap. Bomen, ook kale gestileerde bomen, zijn prachtig om omheen te lopen. Ik heb grote beelden gemaakt, bijvoorbeeld in cortenstaal - een legering van metalen met een typische roestkleur - voor de Nederlandse ambassade in Addis Abeba, en dichterbij huis, voor de openbare ruimte in Voorburg-Leidschendam. Maar ik maak ook klein werk. Een voordeel is dan dat van de mal afgietsels in brons gemaakt kunnen worden in het land waar ik de inspiratie heb opgedaan, namelijk Nepal.

Speelde de natuur in je jeugd ook al een rol?

Niet zo sterk. Mijn vader had een timmerfabriek middenin de stad en we woonden erboven. Wel hadden we een vakantiehuis op de Veluwe, zo kwam ik meer in contact met bos en bomen. Ik klom daar soms in; één keer viel ik eruit en brak een been. Maar het was een leerzame ervaring, ik nam het de boom niet kwalijk. Later maakte ik er zelfs een schilderij van: 'Mijn klimboom'.

Waar ben je opgeleid?

Ik ging in de jaren '70 naar de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst in Den Haag, en kreeg daar de klassieke

en hierbij betrokken zijn. Daarom nemen burgers, natuurgroepen, wijkraden, projectmakers, architecten, KPN, Essent en nog vele andere partijen deel aan de klankbordgroep.

Interactieve communicatie

We hebben vandaag de luxe om in de collegekamer te vergaderen. Terwijl wethouder Oomen met een mes stukjes van een peer afsnijdt en de stukjes fruit opeet, vertelt hij eerst iets over zijn ervaringen als wethouder met het onderwerp. Hij zegt regelmatig het spanningsveld waar te nemen tussen het behoud van het groene karakter van de stad en de stadsuitbreiding. Oomen: "Er zijn veel liefhebbers van groen, maar wanneer takken tot over het balkon hangen zijn er ook mensen die de boom liever kwijt zijn. Het kan dan moeilijk zijn de boom te behouden."

Oomen is trots op het groenbeleid in Breda. Graag verspreidt hij dan ook zijn slogan "Het zal de bomen niet slecht bekomen onder het wethouderschap van wethouder Oomen." Een uitspraak die Arno Bakkers graag hoort, want Oomen zal dit dan ook moeten waarmaken!

De klankbordgroep is opgericht om zoveel mogelijk draagvlak voor en vertrouwen in het bomenbeleid te creëren. "Het is een dwarsdoorsnede van de stad. Het gaat om interactieve communicatie waarbij ook kennis en expertise worden aangeboord," vertelt Oomen. Vier jaar ervaring met wijk- en dorpsraden heeft hem geleerd dat mensen het gevoel hebben, vaak niet gehoord te worden. Met de klankbordgroep kan dit worden weggenomen. De klankbordgroep komt een aantal keren per jaar bij elkaar om de kapverordening en het boombeleid vorm te geven.

Doelen en wensen

De klankbordgroep heeft drie doelen. Zij wil gezamenlijk de waardevolle boomstructuren in kaart te brengen, een lijst met waardevolle bomen samenstellen die automatisch beschermd worden en boombescherming tot integraal onderdeel van gemeentelijke projecten maken. Jos Brok, beleidsmedewerker Buitenruimte, vertelt dat deze punten een nog intensievere samenwerking met de klankbordgroep vergen. Want naast de algemene doelen en afspraken die er zijn gemaakt, moet er nu vastgesteld worden welke bomen en welke structuren er op de lijst komen te

staan. Die zullen het groene karakter van Breda in de toekomst gaan bepalen. Hij ziet de samenwerking van de klankbordgroep met de gemeente zelfs als een co-productie. "Samen vullen we de kapverordening en het boombeleid in."

De klankbordgroep bestaat pas sinds 2008 en toch heeft zij al een belangrijk succes behaald, namelijk: *het afschaffen van de kapverordening in het kader van deregulering is niet doorgegaan*. Breda maakt de verordening wel eenvoudiger, maar behoudt de goede elementen. "Het belang van bomen hebben we toch net wat zwaarder laten wegen, dan het belang van deregulering. Door de inzet van de klankbordgroep is dit bereikt", aldus wethouder Oomen. Wensen voor de toekomst, daar kan hij nog niets over zeggen. Wel hoopt hij dat de deelnemers van de klankbordgroep op een positieve manier met elkaar in gesprek blijven. "Elkaar in een vroeg stadium bij plannen betrekken, zodat we niet tegenover elkaar komen te staan maar samen blijven werken aan een groene mooie stad."

Boomverkiezing

Arno Bakkers vertelt dat dankzij de oprichting van de klankbordgroep de mensen in de groep elkaar sneller weten te vinden. Zo is één belletje met het IVN al voldoende om zekerheid te hebben dat zij volgend jaar tijdens de verkiezingen boomwandelingen verzorgen.

Hij vervolgt: "De gemeente geeft nu makkelijker informatie en ik bemerk dat bij bedenkingen tegen eventuele kap men eerder de moeite neemt om met alle partijen rond de tafel te zitten. Daardoor is het naar de bezwaar- en beroepscommissie stappen vaak niet meer noodzakelijk. Sommige leden van de klankbordgroep (waaronder ik zelf) schuiven ook weer aan bij de gemeente voor het ontwikkelen van een Visie Openbare Ruimte."

Arno Bakkers is blij met de invloed van de klankbordgroep op het bomenbeleid van Breda en de goede samenwerking met de gemeente. Samen met de gemeente wil Arno de mensen in Breda ook bewust maken van de prachtige bomen door in 2009 een boomverkiezing te organiseren. Net als Delft, Midden-Drenthe, Leiderdorp en Berkelland brengt Breda bomen onder de aandacht met de vraag: Welke boom heeft de X-factor? Voor meer informatie hierover kijk op www.boomverkiezing.nl.

Actief worden voor bomen?

Word, net als Arno Bakkers in Breda, actief voor het behoud van bomen in uw omgeving! Bel met Johan Loermans: 030-2303510 (9-13 uur) of stuur een e-mail: info@bomenstichting.nl. Hij legt u graag uit wat u als vertegenwoordiger van de Bomenstichting kunt doen.

foto links en linksboven: tamme kastanje op de hoek van de Terheijdenseweg en Cragtdijk in Breda.

Bomenklanken in Breda

Johan Loermans

"Breda is een groene stad, waar het goed toeven is." Dit zijn de woorden van wethouder Oomen, die de portefeuille Ruimtelijke ontwikkeling, Ontwerp en Beheer Buitenruimte in bezit heeft. Op weg naar het stadskantoor voor een interview met de oprichters van klankbordgroep Bomenbeleid is me het groene karakter van Breda al opgevallen. Op een OV-fiets rijd ik door park Valkenberg: mooie kronkelende wegen en veel prachtige bomen met een waterpartij. Het Kasteel van Breda, het Begijnhof, de singel en de parken geven Breda allure. De klankbordgroep wil dat moois behouden!

Gezien het groene karakter van Breda kun je je afvragen waarom er eigenlijk een klankbordgroep is opgericht. Wethouder Oomen en Arno Bakkers, contactpersoon van de Bomenstichting in Breda, zijn de initiatiefnemers. De belangrijkste reden voor het ontstaan van de klankbordgroep is dat de overheid minder regels wil en daarom moeten er minder of het liefst geen kapvergunningen worden afgegeven. Maar hoe geef je hier vorm aan zonder dat het groene karakter van de stad verloren gaat? Breda wil dit onderwerp goed aanpakken en buigt zich daarom over de kapverordening en het boomebeleid van de stad. Breda vindt het belangrijk dat zoveel mogelijke partij-

v.l.n.r.: Wethouder Oomen, Arno Bakkers en Jos Brok

In dit nummer...

Mond

Voor een onderzoek naar monumentale bomen raakte ik verzeild in Sint Jansteen. Daar moest een mooie beuk staan. Sint Jansteen ligt in Zeeuws-Vlaanderen tegen het wat grotere Hulst. Ik moest bij 'Rond de Boom' zijn. Een veelbelovende straatnaam. Toen ik eenmaal om de hoek van de straat reed, viel mijn mond letterlijk open van verbazing. Wat een joekel van een beuk stond daar. Het was ook nog een rode, dus nóg meer aanwezig. De boom van krap tweehonderd jaar stond daar geheel omsloten door nieuwbouw van een jaar of twintig, schatte ik. Een prachtige inpassing van oud in nieuw. De beuk beschikte over een ruime plantplek en daaromheen op het pleintje waren de nodige parkeerplaatsen. De kroon had een diameter van grofweg uitgepast 28 meter en slechts een hoogte van een meter of 15. Vroeger had hij de binnenplaats van een klooster gedomineerd.

Terwijl ik vol bewondering rond de stam liep, kwam uit een van de huizen een jong stel van rond de dertig. "Gaaf die boom nu eindelijk weg?", was hun directe vraag. Daar ging mijn mond weer, dit keer denkbeeldig. Ik moest mij even herpakken voordat ik antwoord kon geven. "Nee, natuurlijk niet", was mijn simpele reactie. "Waarom zou die wegmoeten?" Wat bleek nu? Jaarlijks kwam er gedurende enkele weken plakkerige troep van de boom en die besmeurde hun auto. Met twee keer in de week wassen redden ze het niet. Waarom de vierwieler niet op een andere parkeerplaats buiten de kroon neerzetten, was mijn logische wedervraag. Nou, dat was uitgesloten! Die auto moest voor de deur staan ...

Terugrijdend moest ik onwillekeurig denken aan een excursie een paar weken daarvoor in Apeldoorn. Daar doen ze alle mogelijke moeite in het centrum om een leefbare omgeving voor boomwortels te creëren door enorme ondergrondse bloembakken te bouwen. Uiteraard met het doel een boomkruin te krijgen die ergens op lijkt. Annemiek van Loon schrijft over die bakken in haar laatste bijdrage als medewerker van de Bomenstichting. Aan die genoemde excursie ging een debat vooraf met als doel te achterhalen waarom stedelijk groen in het algemeen en bomen in het bijzonder maar geen kans zien uit het verdomhoekje te komen. Ik heb het debat voor u samengevat.

Frank Moens

Bomenklanken in Breda

Arno Bakkers zet zich namens de Bomenstichting in voor het wel en wee van de Bredase bomen. Hij heeft medestanders gevonden bij de gemeente Breda: wethouder Oomen en groenambtenaar Jos Brok. Johan Loermans sprak met hen in de rustige omgeving van de collegekamer.

4

Op het spoor van de oerboom

Piet Warffemius is beeldend kunstenaar en laat zich inspireren door bomen. Hij maakt schilderijen, grafiek en beelden. Redacteur Bomennieuws Aart de Veer sprak met hem in zijn atelier, gelegen tegenover de boomrijke paleistuin in Den Haag.

6

Bunkers: moderne behuizing voor stadse bomen

De tijd van het planten van bomen met kale wortel in de volle grond ligt al lang achter ons. In de stedelijke omgeving is een tendens gaande om bomen in speciale wortelbunkers of -kelders te laten groeien. Daarmee kunnen we ze juist in deze marginale leefomgeving optimale groeiomstandigheden bieden. Annemiek van Loon laat ons zien hoe dit gaat.

8

En verder in dit nummer:

Roep om gemeentelijk pleitbezorger	10	Column: Wat anderen ervan zeggen	17
De rode eekhoorn: een echte boombewoner	12	Kort nieuws	20
Boeken en zo	13	Puzzel	21
Hulst, meer dan alleen kerstversiering	14	Helène van der Poel	23
Midden-Drenthe, Berkelland en Liederdorp hebben de X-factor!	16	Agenda	23
		Colofon	23
		Monumentale boomtopper	24

omslag: Hulst (*Ilex aquifolium*)
foto: Frank Moens